

ŞERİD b. SÜVEYD

(شريد بن سويد)

Ebû Amr Şerîd b. Süveyd es-Sekafî
(ö. 60-64/680-683)**Sahâbî.**

Aslen Hadramutlu olup burada yaşayan Kashamoğulları kabilesindedir. Gençlik döneminde kabilesinden bir kişiyi öldürünce Hadramut'tan kaçtı ve Tâîf'te bulunan dayılarının yanına gitti. Buradaki Sakîf kabilesinin himayesine girerek Tâîf'e yerleşti ve Sekafî nisbesiyle anılmaya başlandı. Daha sonra Ebû'l-Âs b. Ümeyye'nin kızı Âmine (Reyhâne) ile evlendi. Asıl adı Mâlik olan Şerîd, müslüman olmadan önce Mugîre b. Şu'be'nin de aralarında bulunduğu on üç kişiyle Mısır'a gitmiş ve Mısır Valisi Mukavkıs ile görüşmüştür. Şerîd ve arkadaşlarına yakın ilgi gösteren vali Mugîre'ye yüz vermemişi, buna alınan Mugîre dönüş yolunda Şerîd'i ve arkadaşlarını öldürmeyi planlamış, kurduğu tuzaktan yalnız Şerîd kurtulabilmiş, bundan dolayı kendisine "Şerîd" (kaçak) lakabı verilmiştir. Bazı kaynaklarda adının Şerîk diye geçmesi bir yazım hatasıdır. Hendek Gazvesi'nden (5/627) sonra Medine'ye gidip müslüman olduğu anlaşılan ve buraya yerleşen Şerîd'i Hz. Peygamber bu isimle anmaya devam etti. Hudeybiye'de Resûl-i Ekrem'e biat eden sahâbîler arasında yer aldı ve muhtemelen Mekke fethinde de bulundu. Vedâ haccına katıldı ve Arafat'tan Müzdelife'ye kadar Resûlullah'ın yakınında yürüdü. Uzun bir ömür sürdüğü kaydedilen Şerîd, Yezîd b. Muâviye döneminde (680-683) ve kuvvetli bir ihtimalle göre Medine'de vefat etti.

Şerîd b. Süveyd bir kısmı Hz. Peygamber'e dayanan yirmi dört rivayet nakletmiştir (İbn Hazm, s. 115-116). Daha çok Hicazlılar arasında yayılan rivayetleri kendisinden başta oğlu Amr olmak üzere Ebû Seleme b. Abdurrahman, Amr b. Nâfi' es-Sekafî ve Ya'kûb b. Âsim es-Sekafî gibi tâbîler nakletmiştir. Şerîd'in Câhiliye dönemine ait pek çok şiiri ezbere bildiği anlaşılmaktadır. Kendi ifadesine göre Resûl-i Ekrem bir gün onu terkisine alıp seyahate çıkmış, yolculuk sırasında ona Câhiliye devrinde yaşayan ve tek Allah inancını benimseyen Ümeyye b. Ebû's-Salt'ın şiirlerinden ezbere bildiklerinin olup olmadığını sormuş, müsbet cevap alınca bunları okumasını istemiş ve okuduğu her beyitten sonra Resûlullah devam etmesini arzu etmiş, böylece Şerîd'in okuduğu beyitler

100'ü bulmuştur (Müslim, "Şif'r", I; İbn Mâce "Edeb", 41). Şerîd'in rivayetlerini Ahmed b. Hanbel *el-Müsned*'inde, Buhârî *el-Edebü'l-müfred*'inde, Tirmizî *eş-Şemâ'ilü'l-Muhammediyye*'sinde, Müslim *el-Câmi'u's-şâhih*'inde, Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbn Mâce *es-Sünen*'lerinde tahrîr etmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, III, 964-965; İbn Sa'd, *e't-Tabakât*, V, 513; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 382; İbn Hazm, *Esmâ'ü's-şâhâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kesrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 115-116; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 708; Ebû Zekeriyâ İbn Mende, *Kitâb fihî Ma'rîfetü esâmî erdâfî'n-nebî* (nşr. Yahyâ Muhtâr Gazzâvî), Beyrut 1410/1990, s. 51-53; İbnü'l-Esrîr, *Üs-dü'l-gâbe*, II, 520-521; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 340-341; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, Beyrut 1404/1984, IV, 292.

ERDİNÇ AHATLI

ŞERİF

(bk. SEYYİD).

ŞERİF el-GIRNÂTÎ

(الشريف الغرناطي)

Ebû'l-Kâsım (Ebû Abdillâh) Muhammed b. Ahmed b. Muhammed es-Sebtî el-Girnâfî
(ö. 760/1359)

Arap dili ve edebiyatı âlimi, şair.

696 (1297) yılında Sebte'de (Ceuta) birçok edip, âlim ve kadî yetiştirmiş bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlk tahsilini ve hıfzını Sebte'de bir edip ve âlim olan babası Ebû'l-Abbâs'ın yanında tamamladı. Ardından Arap dili ve edebiyatı âlimi Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Hânî es-Sebtî, hadis âlimi, hatip ve seyyah İbn Rüşeyd, İbnü's-Şât, Kadî Ebû İshak el-Gâfikî, Kadî Muhammed b. Muhammed el-Lahmî el-Kurtubî'den ders aldı. Öğrencileri arasında Lisânüddin İbnü'l-Hatîb, İbrâhim b. Mûsâ eş-Şâtîbî, vezir ve kâtip İbn Zümrek, İbn Kunfûz, Ebû'l-Kâsım İbn Rıdvân el-Mâleki, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed İbn Cüzey el-Kelbî, edip ve şair İbn Hâtîme ve tarihçi İbn Haldûn gibi meşhur simalar bulunur.

Şerîf el-Girnâfî, Endülüs'teki ilim adamlarıyla görüşmek ve ders vermek amacıyla Endülüs'ün liman şehri Mâleka'ya (Malaga) gitti. Burada kısa zamanda tanındı. Reîsülküttâb Ebû'l-Hasan İbnü'l-Ceyyâb onu Dîvân-ı İnşâ'ya kâtip olarak aldı; kısa bir süre sonra kadılığa tayin edildi. Önce Reyve'de, ardından Mâleka'da kadılık yap-

tıktan sonra Ebû'l-Velîd I. İsmâil zamanında (1314-1325) Gırnata'ya geçti. Burada Benî Ahmer'den (Nasrîler) yakın ilgi gördü. Ebû'l-Velîd ona inşâ kâtipliği, kadılık ve büyük camide hatiplik görevleri verdi; ayrıca Kastilya (Castilla) ve Mağrib'deki (Kuzey Afrika) Merînîler'in devlet adamlarıyla ilişkilerde kendisinden elçi sıfatıyla yararlandı. Sultan Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. İsmâil tarafından kadılıktan azledilince (747/1346-47) Arap dili ve edebiyatı ile fıkıh dersleri vermeye başladıysa da kadılık görevi iade edilip önce Vâdiâş, ardından Gırnata'da görevini sürdürdü. Ebû'l-Haccâc'ın oğlu Ganî-Billâh onun rütbesini yükselterek Gırnata'daki kadılık görevine devam etmesini istedi. Âdil kararlarıyla mağdurların haklarını koruyan Şerîf el-Girnâfî kadılık görevinde iken 21 Şâban 760 (18 Temmuz 1359) tarihinde vefat etti. Kadılık yapan Ebû'l-Meâlî ile Ebû'l-Abbâs adında iki oğlu vardı. Öğrencisi İbn Zümrek başta olmak üzere birçok şair onun için mersiye yazmıştır.

Zeki, dürüst ve cesur bir âlim olan, vakur ve mütevazî bir kişiliğe sahip bulunan Şerîf el-Girnâfî çeşitli alanlarda kendini kabul ettirmiş bir ilim adamı, edip, kâtip ve şairdir. Arap dili ve edebiyatı, tefsir, hadis, fıkıh, aruz, ahbâr ve tarih sahalarda tanınmıştır. Zamanının önde gelen şairleri arasında yer alan Şerîf el-Girnâfî kadîm şairlerin üslûbunu benimsemiş, yenilerin kelime oyunları kabilinden lafzî süslerine itibar etmemiştir. Memleketi Sebte'ye özlemine, Gırnata'da çektiği sıkıntıları ve kişisel duygularını dile getirdiği öznel şiirleri bulunduğu gibi gazel, övgü, tasvir ve mizah türünden geleneksel temalara dair şiirleri de mevcuttur (Muhammed el-Hacvî, V/18 [1418/1997], s. 24).

Eserleri. 1. *Ref'u'l-hucubi'l-mestûre 'an mehâsini'l-Mağşûre*. Hâzîm el-Karâtâcennî'nin İbn Düreyd'in *el-Mağşûre*'sine nazîre olarak yazdığı ve Tunus Hafsî Sultanı Müstansır-Billâh'tan düşman eline geçmeye başlayan Endülüs için yardım talebinde bulunduğu 994 (veya 1006) beyitlik *el-Mağşûre*'sinin geniş bir şerhi ve tahlilidir (I-II, Kahire 1344; nşr. Muhammed el-Hacvî, I-IV, Rabat 1418/1997). 2. *Şerhu'l-Şâhideti'l-Hazreciyye*. Abdullah b. Osman el-Hazrecî'nin aruz ve kafiyyeye dair kasidesinin şerhidir (nşr. Muhammed Heysem Gurre, Dimaşk 2003). 3. *Takyîd 'alâ Düreri's-Simţ fi haberî's-Sibt*. İbnü'l-Ebbâr'a ait eserin şerhidir. 4. *Cühdü'l-mukıl*. Öğrencisi İbnü'l-Hatîb'e hediye ettiği, az sayıda şiirini içeren divanıdır. 5. *ed-Dürretü'n-nahviyye fi şerhi'l-Âcurrâ-*

miyye. İbn Âcurrûm'a ait eserin şerhidir. 6. *et-Takyidü'l-celîl 'alâ Kitâbi't-Teshîl*. İbn Mâlik et-Tâî'nin *Teshîlü'l-Fevâ'id ve tekmilü'l-Makâşid* adlı eserinin şerhidir. 7. *Şerhu't-Tenbîh*. Ebû İshak eş-Şirâzî'ye ait eserin şerhidir. 8. *Şerhu'l-Mufaşşal (li'z-Zemahşeri)*. Gırnâti'nin kaynaklarda ayrıca *el-Lü'lü'* ve *l-mercân* ile *Muhtaşar fi'l-veşâ'ik* adlı eserleri zikredilmektedir (Şerîf el-Gırnâti, *Şerhu'l-Kaşideti'l-Hazreciyye*, neşredenin girişi, s. 33-34).

BİBLİYOGRAFYA :

Şerîf el-Gırnâti, *Ref'u'l-hucubi'l-mestûre* (nşr. Muhammed el-Hacvî), Rabat 1997, neşredenin girişi, s. 23-67; a.m.f., *Şerhu'l-Kaşideti'l-Hazreciyye* (nşr. M. Heysem Gurre), Dimaşk 2003, neşredenin girişi, s. 21-43; İbnü'l-Hatîb, *el-İhâta*, II, 181-186; Nübâhî, *Târîhu kuğâti'l-Endelüs* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1948, s. 171-177; Burhâned-din İbn Ferhûn, *ed-Dibâcü'l-müzheb* (nşr. Me'mûn b. Muhyiddin el-Cennân), Beyrut 1417/1996, s. 384-385; İbnü'l-Ahmer, *Neşiru ferâ'idi'l-cümân fi nazmi fuğûli'z-zamân* (nşr. M. Ridvân ed-Dâye), Beyrut 1967, s. 231-235; İbn Haldûn, *el-İber*, VII, 691-692; Makkarî, *Nefhu't-ţib*, V, 189-199; Muhammed b. Abdülazîz ed-Debbâğ, *Min A'lâmi'l-fikr*, Dârülbeyzâ 1413/1992, s. 76-115; Abdullah Muhammed el-Habeşi, *Câmi'ü's-şürûh ve'l-havâşi*, Ebûzabî 1425/2004, III, 1786; Muhammed el-Hacvî, "Şâiriyyetü Ebi'l-Kâsım eş-Şerîf es-Sebtî", *Âfâku's-şekâfe ve't-türâş*, V/18, Rabat 1418/1997, s. 24-34; Maribel Ferro – Manuela Marin, "al-Sharîf al-Ghamâti", *El²* (İng.), IX, 339-340; Reşîd es-Selâmî, "eş-Şerîf es-Sebtî", *Ma'lemetü'l-Mağrib*, Rabat 1423/2002, XVI, 5366-5367.

ZÜLFİKAR TÜCCAR

ŞERİF HALİL PAŞA KÜLLİYESİ

Bulgaristan'ın Şumnu şehrinde XVIII. yüzyılın ortasında inşa edilen külliye.

Eskiden Çömlekçiler mahallesi diye bilinen semtte yer alan külliye cami, medrese, kütüphane ve mektepten oluşmaktadır. Cami halk arasında Tombul Cami ismiyle de bilinmektedir. Caminin kapısı üzerindeki mermer kitâbeden ve vakfiyeden külliyenin 1157'de (1744) Şerif Halil Paşa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. 21 Rebülelvel 1157'de (4 Mayıs 1744) düzenlenen vakfiyede Halil Paşa'nın dedesi Şâban Bey tarafından yaptırılan caminin yerine inşa ettirildiği belirtilmiştir. Ancak caminin yerinde bir hristiyan kilisesinin bulunduğu, caminin bunun temelleri üzerine yapıldığı şeklinde Balkanlar'daki birçok camide olduğu gibi gerçeğe dayanmayan iddialar da ileri sürülmüştür. Vakfiyede, Şerif Halil Paşa'nın dedesinin inşa ettirdiği caminin yeniden tanzim ve teşkiliyle medresenin ihya edildiği, kütüphanenin yenilendiği belirtilmektedir. Bundan yapının esasının kilise temelleri üzerine kurulduğu yolundaki iddianın doğru olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Cami 15 x 15 m. ölçülerinde kare planlı olup üzeri kubbe ile örtülüdür. Caminin en

Şerif Halil Paşa Camii'nin harım kısmı kalem işi süslemesinden bir detay

alttaki kare kütesinin boş kalan her köşesine dört büyük payanda kulesi yapılmıştır. Sekizgen köşenin kütlelerinde aynı kulelerin daha inceleri aynı yükseklikte tekrar uygulanmıştır. Bu sekiz payanda kulesinin aralarında ve arkalarında pilastırlar mevcuttur. Kubbe çevresinde statik amaçlarla yapıldığı sanılan bu kubbeli payanda kulelerinin içleri boştur. Birçok mimari eserde uygulanan bu motifler görsel amaçlarla tasarlanmış ve kubbenin yalınlığını dinamik profile dönüştürmüştür. Kubbeyeye geçişler dilimli tromptur. Caminin kuzeyinde dört sütuna oturan beş kubbeli bir son cemaat yeri vardır. Minare caminin batı cephesine bitişik olarak yükselmektedir. Tek şerefeli olan minarenin yüksekliği 40 metredir. Mihrap nişi duvar kalınlığını aşmayacak derinlikte basit bir niş olup üst kısmı altı sıra mukarnaslıdır. Mihrabın üst köşelerine iki adet kabartma çerçeveveli Kâbe tasviri resmedilmiştir. Minber ve mahfil ahşaptandır. Camide yazıya, bitkisel ve geometrik süslemelere yer verilmiştir. Bu süslemeler pencere üstlerindeki kemerlerde, pencere çevrelerinde ve kubbe içlerinde kalem işi, mermer yüzeye ise kabartma biçiminde yapılmıştır. Caminin iç dekorasyonunda kullanılan barok motifler Lâle Devri özelliklerini yansıtır. Dönemine uygun olarak süslemelerde bitkisel motifler yer almaktadır. Natüralist üslûpta çiçek, kıvrık dal, yaprak, stilize palmet ve rûmîlerden oluşan düzenlemelerde kırmızı, mavi, lâcivert, kiremit kırmızısı, kahverengi, açık yeşil, turuncu, sarı, kobalt mavi renkler kullanılmıştır. Başlatılan restorasyon çalışmaları sonucunda, zamanla yapılan boya ve badanalarla kapatılan mahfil altındaki ahşap tavanda ve minberin aynalıklarındaki bezemeler ortaya çıkarılmıştır. Cami 1970'li yıllardan itibaren onarım

Şerif Halil Paşa Külliyesi – Şumnu / Bulgaristan

